

Jan Rotmans:

Groningen als vliegwiel voor een energieneutraal Nederland

Jan Rotmans geniet van crises, want zonder crises geen verandering van tijdperken. Als friskijker ziet hij de honderdduizend door aardgaswinning verzakte Groningse woningen daarom als een kans. "Er is geld, er is urgentie. Het verstevigen en energieneutraal maken van deze woningen zou het vliegwiel kunnen zijn voor een energieneutraal Nederland."

Jan Rotmans is hoogleraar duurzame transitie en systeem-innovaties aan de Erasmus Universiteit in Rotterdam. Hij is een internationale autoriteit op het gebied van transitie en duurzaamheid. Regelmatig staat hij voor groepen corporaties en daagt ze uit om kleine stapjes te verruilen voor energiesprongen. Op de vraag of de crises met het oog op verduurzaming voldoende ontwrichtende en vernieuwende werking heeft gehad op de corporatiesector, zegt hij: "Crises hebben altijd twee verschillende effecten. Enerzijds schudt het partijen wakker die gaan daadwerkelijk anders denken en doen. Anderzijds zie je partijen die gewoon op dezelfde voet doorgaan."

Ellen Martens fotografie

Pavlov

Hij vervolgt: "De standaardreactie die je na elke crisis ziet is de weg terug naar de kerntaak. De Pavlov-reactie bij hoog water is dijken verhogen, terwijl de lange termijn transitie om hele andere maatregelen vraagt. Toch neem ik in de corporatiesector wel degelijk een verandering waar. De nieuwe Woningwet heeft helaas wel voor de nodige bewustzijnsvernaauwing gezorgd. Corporaties lopen weer aan de leiband

van Den Haag. Ik schrik daar van, want iedereen weet dat corporaties een belangrijk aandeel hebben in de transitie naar een energieneutrale gebouwde omgeving."

2030 energieneutraal

"De bedoeling is dat ons land in 2030 energieneutraal is," vervolgt de transitiekundige. "Als je dan beseft dat huishoudens voor ongeveer vijftig procent van de CO2-uitstoot zorgen, moet je dus alle zeven miljoen woningen energieneutraal maken. Dat zijn honderd duizenden woningen per jaar. In de Stroomversnelling zijn in vijf jaar tijd 2.000 NOM-

woningen gerealiseerd, waarvan de helft bestaande bouw betreft. Corporaties hebben met hun ruim 2 miljoen woningen dus nog een flinke weg te gaan. Ik sta regelmatig voor groepen woningcorporaties en hoor dan twee geluiden. Natuurlijk kun je blijven wachten op nieuwe technieken - wat we nu doen is over vijf jaar verouderd en over tien jaar lachen we erom - maar niets doen is geen optie. Het zijn de bekende symptomen van een transitie: eerst is er veel

weerstand, dan vormt zich een groep koplopers en neemt de tegenwerking geleidelijk af en dan dient zich de grote doorbraak aan."

Groningen als vliegwiel

Die grote doorbraak zou volgens Jan maar zo Groningen kunnen zijn, waar 100.000 huishoudens kampen met woningverzakking als gevolg van gaswinning door de NAM. "Het daar in korte tijd versterken en direct energieneutraal maken van 100.000 woningen zou een vliegwiel kunnen zijn voor de rest van Nederland. Er is urgentie en geld, maak het voor pensioenfondsen en woningcorporaties aantrekkelijk om te investeren in het energieneutraal maken van de gebouwde omgeving. Saillant detail is dat juist Groningen koploper kan worden om als het gaat om Nederland aardgasvrij te maken. Bovendien levert de opgave in Groningen naar inschatting 150.000 nieuwe banen op. Het is aan het nieuwe kabinet of ze van de Groningse nood een landelijke deugd maken."

Vier thema's

Onderwijl hij wordt geïnterviewd, is Jan onderweg naar een bijeenkomst met Groningse gedupeerde bewoners. "Ik heb tientallen voorbeelden van NOM-woningen bij me om te laten zien." Jan beseft zich daarbij terdege dat Groningers een primair belang hebben bij versteviging van hun woning en misschien de grote transitieopgave niet direct op het netvlies hebben. "Gezien de acute problematiek begrijpelijk, maar het ingewikkelde is dat bijna nergens in Nederland de noodzaak van een integrale transitie unaniem wordt gedeeld. Mijn agenda bestaat uit vier belangrijke thema's. Eén: het energieneutraal - en op den duur energieleverend - maken van de gebouwde omgeving. Twee, het digitaal en slim maken van woningen. Binnen tien jaar gaan woningen ons sturen: door gebruik te maken van sensoren, internet of things en big data zijn woningen straks altijd 'connected'. Drie is een circulaire of kringloopeconomie, waarbij je gebruikt in plaats van bezit en vier, het levensloopbestendig maken van woningen zodat je met hetzelfde bezit meerdere doelgroepen kunt bedienen. Natuurlijk pak je deze vier agendapunten idealiter integraal op. Ik ben mij er terdege van bewust dat niet elke situatie zich er altijd voor leent om alle thema's te agenderen."

L-woord

Op de agenda's van corporaties staat 2020 rood omcirkeld, dan moeten alle corporatiewoningen minimaal label B hebben. Jan zucht als hem wordt gevraagd of dat realistisch is. "Ik wil af van dat gepraat over labels. Wat mij betreft is dit het laatste interview in CorporatieGids Magazine waarin het L-woord wordt gebruikt. Ik pleit voor grote sprongen naar energieneutraal. Kleine stapjes hebben geen zin en leidt alleen maar tot vertraging. Stop met die typische incrementele gedachtegang, zo werkt het niet. Een transitie is geen optelsom van kleine stapjes."

Gaslobby

Jan stond samen met Jan Willem van de Groep aan de basis van de Stroomversnelling, het NOM-initiatief van de Energiesprong om 111.000 woningen energieneutraal en gasvrij te maken. "Dat zijn de echte koplopers," zegt Jan, die nog steeds ambassadeur is van het initiatief. In de Stroomversnelling zijn in vijf jaar tijd 2.000 NOM-woningen gerealiseerd, waarvan de helft bestaande bouw betreft. "De kritische massa is nog niet bereikt," beaamt Jan. "Maar wat ik al eerder zei, doe je niets, dan kom je nergens. De business case is nu nog niet winstgevend, maar als je de NOM-aanpak kunt industrialiseren kan het ineens heel snel gaan. Woningen kunnen dan binnen één of twee dagen energieneutraal worden gemaakt."

Krankzinnig vindt hij het dat de EPV sinds kort ook voor NOM-projecten met gasaansluiting geldt. "Dat is er op het laatste moment in geslopen, een typisch voorbeeld van een compromis. De gaslobby is nog steeds sterker dan het besef dat fossiele brandstoffen eindig zijn. Het maakt de business case voor gasloze NOM-projecten er niet eenvoudiger op."

Ellen Martens fotografie

Wooncorporaties

Dan staat Jan voor de deur van zijn bestemming in Groningen en is het tijd om het interview te beëindigen. Hij wil nog één ding kwijt over de rol van bewoners en de toekomst van corporaties. "Bewoners hebben zelf ook een belangrijke rol in de sociale, energetische en ecologische transformatie van de woon- en leefomgeving. Je kunt je zelfs afvragen of je in de toekomst nog woningcorporaties nodig hebt om deze taken uit te voeren. Kan het niet eenvoudiger? Rond 1900 waren er goede redenen om corporaties te stichten, maar zou je ze nu nog oprichten? Als het antwoord 'nee' is moet je er afscheid van nemen en het op een andere manier oplossen. Ik zou nu wooncoöperaties oprichten en het aan de mensen zelf overlaten. De eerste vijf of tien wooncoöperaties zijn er al." ■